

ความสามารถในการแข่งขันข้าวไทย ในประชาคมอาเซียน

บุรินทร์ เสงวนิรินทร์*

ข้าวเป็นสินค้าเกษตรชนิดหนึ่งที่สำคัญของไทย เพราะมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตเกษตรกรทั่วประเทศที่ผลิตข้าว 3.77 ล้านครัวเรือน ไทยมีศักยภาพในการแข่งขันสูง เนื่องจากสภาพภูมิอากาศในประเทศไทยเหมาะแก่การปลูกข้าว จึงสามารถทำให้ข้าวไทยมีความโดดเด่นในรสชาติ และเป็นที่ต้องการของตลาดต่างประเทศ โดยไทยส่งออกข้าวเป็นอันดับต้นๆ ของโลก มีปริมาณการผลิตเฉลี่ยปีละ 35 ล้านตัน หรือประมาณร้อยละ 20 ของผลผลิตข้าวทั่วโลก มีพื้นที่เพาะปลูก 57 - 75 ล้านไร่ ไทยส่งออกข้าวประมาณร้อยละ 25 ของปริมาณการผลิตทั้งหมด ข้าวรายได้จากการส่งออกไม่ต่ำกว่าปีละ 180,000 ล้านบาท ข้าวไทยถูกส่งออกไปยังทวีปต่างๆ ของโลก อาทิ ทวีปเอเชีย ทวีปแอฟริกา ทวีปตะวันออกกลาง และทวีปยุโรป จากความสำคัญ ของข้าวในด้านต่างๆ จึงทำให้มีการพัฒนาการผลิต การตลาดทั้งภายในและการส่งออกอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ในภาพรวมปัจจุบันการผลิตข้าวยังมีปัญหาหลายด้าน ได้แก่ ผลผลิตต่อไร่ต่ำ และต้นทุนการผลิตสูง ดังนั้น หากเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของไทยในตลาดโลกให้มากขึ้น จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของไทย

การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนเพื่อที่จะให้อาเซียนเป็นตลาดและฐานผลิตเดียวกัน เพื่อรองรับมาตรการดังกล่าว การค้าข้าวของประเทศในอาเซียนได้เกิดระลอกในการเปิดตลาดข้าวของแต่ละประเทศในอาเซียน โดยกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนจะลดภาษีข้าวเหลือ 0% เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2553 ได้แก่ ไทย สิงคโปร์ บรูไน การลดภาษีของไทยมีจุดมุ่งหมายที่จะเป็นศูนย์กลางการค้าข้าวของอาเซียนและของโลก สำหรับประเทศสมาชิกอื่นๆ จะทยอยปรับลดภาษีข้าวลง แต่ไม่ลดภาษีข้าวเหลือ 0% ในทันที ได้แก่ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์และมาเลเซีย เนื่องจากประเทศเหล่านี้เป็นประเทศที่มีผลผลิตข้าวไม่เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศ ผลที่ตามมา คือ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และมาเลเซีย ยังคงมีภาษีข้าวในปี 2558 เพื่อปกป้องอุตสาหกรรมข้าวในประเทศ โดยฟิลิปปินส์และอินโดนีเซียเป็นผู้นำเข้าข้าวอันดับ 2 และอันดับ 4 ของโลก มีปริมาณการนำเข้าข้าวปีละประมาณ 2 ล้านตันข้าวสาร และ 1.5 ล้านตันข้าวสาร สำหรับมาเลเซียมีปริมาณการนำเข้าข้าวปีละประมาณ 0.8 ล้านตัน นอกจากนี้กลุ่มประเทศสมาชิกใหม่ ได้แก่ เวียดนาม ลาว กัมพูชา และพม่า จะลดภาษีข้าวลงเหลือ 0% ในปี 2558 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1. มาตรการลดภาษีข้าวในประเทศอาเซียน

ประเทศอาเซียน	มาตรการลดภาษี
ไทย	ภาษีข้าว 0% ในปี 2553
สิงคโปร์	ภาษีข้าว 0% ในปี 2553
บรูไน	ภาษีข้าว 0% ในปี 2553
อินโดนีเซีย	ภาษีข้าวลดจาก 30% มาเป็น 25% ในปี 2558
ฟิลิปปินส์	ภาษีข้าวลดจาก 40% มาเป็น 35% ในปี 2558
มาเลเซีย	ภาษีข้าวลดจาก 40% มาเป็น 20% ในปี 2553
เวียดนาม	ภาษีข้าวลดจาก 20% มาเป็น 0% ในปี 2558
ลาว	ภาษีข้าวลดจาก 5% มาเป็น 0% ในปี 2558
กัมพูชา	ภาษีข้าวลดจาก 5% มาเป็น 0% ในปี 2558
พม่า	ภาษีข้าวลดจาก 5% มาเป็น 0% ในปี 2558

ที่มา : สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, 2555.

* ศูนย์วิจัย ส.ก.ส.

บุรินทร์ เสงวนิรินทร์ (เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต) บัณฑิตวิทยาลัย (วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการ)

ความสามารถในการแข่งขันข้าวไทย ในประชาคมอาเซียน

ไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่ผลิตข้าวรายใหญ่ของโลก เมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคเอเชียด้วยกันแล้ว พบว่า ไทยมีพื้นที่เพาะปลูกมากและให้ผลผลิตประมาณ 36 ล้านตัน เทียบกับ 21 อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาประสิทธิภาพการผลิตข้าวของไทย จากผลผลิตต่อไร่ พบว่า ผลผลิตต่อไร่ของไทย เท่ากับ 442 กก./ไร่ โดยน้อยกว่าเวียดนาม อินโดนีเซียและพม่า ไทยสูงรองลงมาจับตามองในระยะนี้ คือ เวียดนาม เนื่องจากมีผลผลิตข้าวที่เฉลี่ยจากการบริโภคภายในประเทศปีละ 7 - 8 ล้านตันข้าวสาร ในขณะที่อินโดนีเซียมีผลผลิตข้าวไม่พอต่อการบริโภคภายในประเทศ และพม่ามีการใช้ผลผลิตส่วนใหญ่เพื่อการบริโภคภายในประเทศ ทำให้เหลือข้าวเพื่อการส่งออกเพียงปีละ 0.6 ล้านตันข้าวสาร

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ข้าวเวียดนามมีผลผลิตต่อไร่ถึง 852 กก./ไร่ ซึ่งมากกว่าไทยเกือบ 2 เท่า คือ 1) สภาพดินมีความอุดมสมบูรณ์ การปลูกข้าวในพื้นที่ปลูกข้าวของเวียดนามส่วนใหญ่ร้อยละ 84 อยู่บริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงและอีกร้อยละ 17 อยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ของแร่ธาตุต่างๆ ในดินที่กระแสน้ำพัดมาขังถมไว้ 2) ระบบชลประทาน เวียดนามมีพื้นที่ระบบชลประทานถึงร้อยละ 90

ของพื้นที่ที่ทำการเกษตรทั้งหมด ทำให้เวียดนามผลิตข้าวอายุสั้นได้หลายรอบ ขณะที่ไทยมีระบบชลประทานเพียงร้อยละ 22 ของพื้นที่ที่ทำการเกษตรทั้งหมด

ความสามารถในการแข่งขันข้าวไทย กำลังถดถอย

ผลผลิตต่อไร่ทำ ปี 2549 - 2553 ไทยมีเนื้อที่เก็บเกี่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.77 ต่อปี ผลผลิตข้าวไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.84 ต่อปี (แผนภาพที่ 2-4) ขณะที่ผลผลิตต่อไร่ของไทยเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 0.07 ต่อปี เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่มักใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืชในปริมาณมาก ทำให้พื้นที่ปลูกข้าวมีธาตุอาหารในดินลดลงและดินมีความเป็นกรดสูง ส่งผลให้ผลผลิตต่อไร่โดยรวมลดลง ปัญหาอีกอย่างหนึ่งคือ ปัญหาคาขาดแคลนน้ำ เนื่องจากปัญหาฝนทิ้งช่วงนานในพื้นที่เพาะปลูกข้าวที่อยู่นอกเขตชลประทาน ทำให้กระทบผลผลิตข้าวที่สำคัญของไทย อาทิ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีพื้นที่ปลูกข้าวมากปีมากถึง ร้อยละ 60 และมีพื้นที่ชลประทานเพียงร้อยละ 11 หากสามารถเพิ่มพื้นที่ชลประทานจะช่วยลดความเสียหายจากปัญหาฝนทิ้งช่วงและทำให้มีผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น

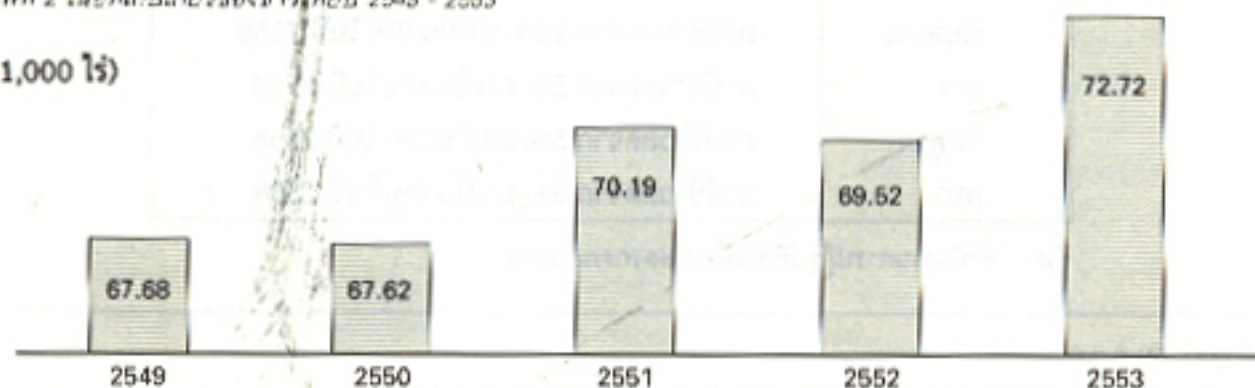
ตารางที่ 2 พื้นที่เพาะปลูก ผลผลิตและผลผลิตต่อไร่ปี 2553

ประเทศ	พื้นที่เพาะปลูก (1,000 ไร่)	ผลผลิต (1,000 ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
จีน	188,231	197,221	1,048
เวียดนาม	46,961	39,989	852
อินโดนีเซีย	82,776	66,412	802
บังกลาเทศ	73,750	49,355	669
พม่า	50,323	33,205	660
อินเดีย	230,938	120,620	522
ไทย	75,747	35,584	442

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2555.

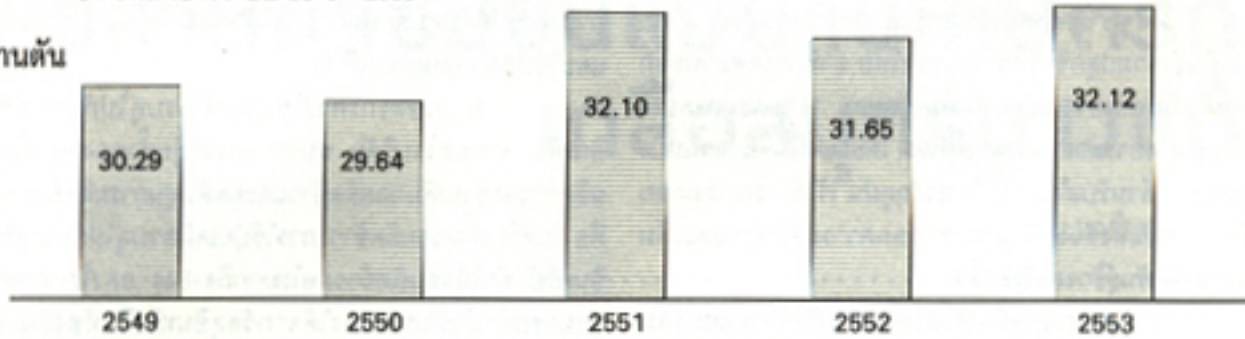
แผนภาพที่ 2 เนื้อที่เก็บเกี่ยวของข้าวไทยปี 2549 - 2553

(1,000 ไร่)

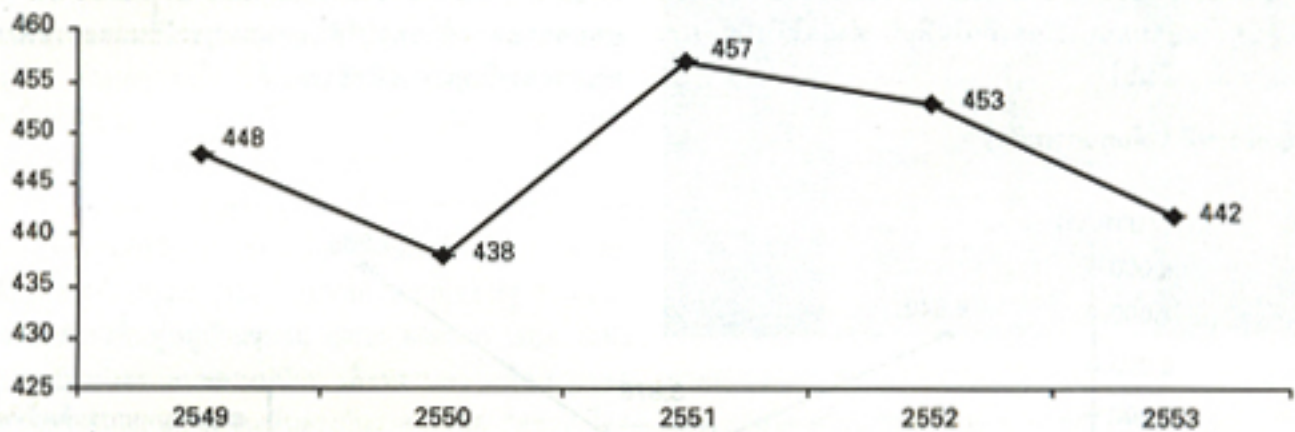
แผนภาพที่ 3 มูลค่าข้าวไทยปี 2549 - 2553

ล้านบาท

แผนภาพที่ 4 มูลค่าส่งออกข้าวของไทยปี 2549 - 2553

(กก.)

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2555.

ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น

โครงสร้างต้นทุนการผลิตข้าวของไทย ประกอบด้วย ค่าแรงงาน ค่าพันธุ์ข้าว ค่าปุ๋ย ค่ายาปราบศัตรูพืช ค่าเช่าที่ดิน ค่าเสื่อมราคาเครื่องจักรและอุปกรณ์และค่าใช้จ่ายอื่นๆ โดยต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นค่าปุ๋ย คิดเป็นร้อยละ 37.83 ของต้นทุนทั้งหมด รองลงมา คือ ค่าแรงงาน คิดเป็นร้อยละ 22.37 ของต้นทุนทั้งหมด (ตารางที่ 3) เมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนการผลิตข้าว

ของไทยและเวียดนาม พบว่า ต้นทุนการผลิตข้าวของเวียดนามต่ำกว่าไทยเกือบเท่าตัว เนื่องจากรัฐบาลของเวียดนามมีนโยบายในการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุนการผลิตข้าว โดยใช้เงินอุดหนุน 3 ต.ด. 3 เติม คือ ลดปริมาณเมล็ดพันธุ์ให้เหมาะสม ลดการใช้ปุ๋ยเคมี และลดการใช้ยาปราบศัตรูพืช ส่วน 3 เติม คือ เติมผลผลิต เพิ่มคุณภาพ และเพิ่มกำไร

ตารางที่ 3 ต้นทุนการผลิตข้าวของไทยและเวียดนามในปี 2551

หน่วย : บาท/ไร่

รายละเอียด	ต้นทุนการผลิตข้าวไทย	ต้นทุนการผลิตข้าวเวียดนาม
ค่าแรงงาน	1,301	1,060
ค่าพันธุ์ข้าว	576	125
ค่าปุ๋ย	2,200	995
ค่าสารเคมี	376	171
ค่าอื่นๆ	122	113
รวมต้นทุนผันแปร	4,575	2,464
ต้นทุนคงที่	1,240	-
รวมต้นทุนทั้งหมด	5,815	-

ที่มา : สมพร อิศวิลานนท์, 2555.

ข้อเสนอแนะ

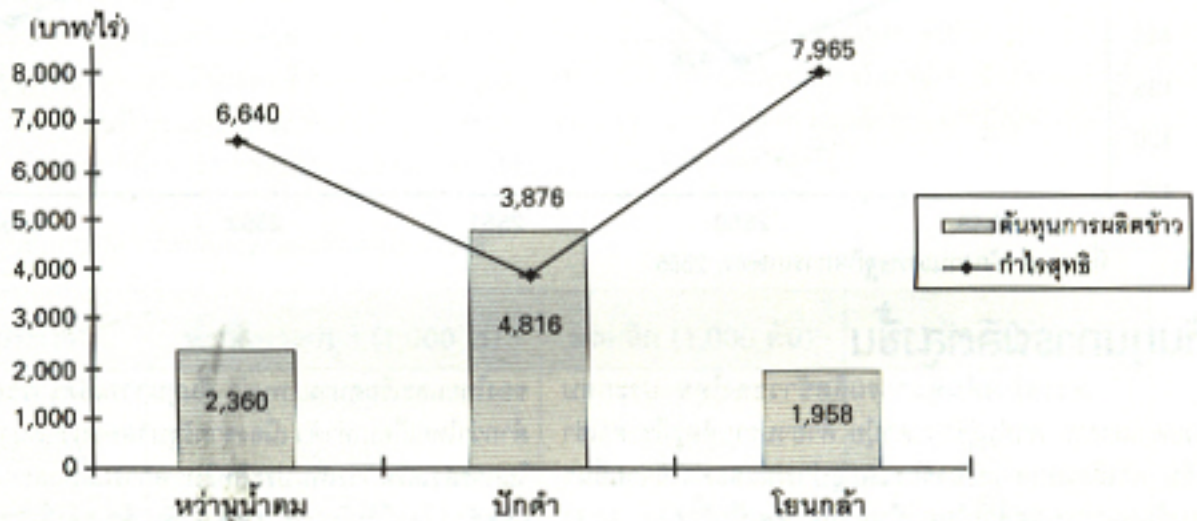
1) รัฐบาลควรสนับสนุนระบบชลประทานเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่เพาะปลูกข้าวที่สำคัญของไทย อาทิ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีระบบชลประทานเพียงร้อยละ 11 และเกษตรกรควรนำแนวคิดการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยแบ่งพื้นที่นาส่วนหนึ่งเพื่อขุดบ่อน้ำสำหรับเก็บกักน้ำในช่วงฤดูฝน ใ้ใช้ยามขาดแคลนน้ำเนื่องจากฝนทิ้งช่วง สามารถช่วยลดความเสียหายและเพิ่มผลผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวต่อไร่สูงขึ้น

2) เกษตรกรควรมีการใช้ปัจจัยการผลิตข้าวที่เหมาะสม หากใช้ในปริมาณที่พอดีจะทำให้การปลูกข้าวมีประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิตข้าวลงได้ อาทิ เกษตรกรควรวิเคราะห์ค่าดินก่อนการใช้ปุ๋ย ทำให้ปริมาณการใช้ปุ๋ยสอดคล้องกับระดับความอุดมสมบูรณ์ของดินในพื้นที่ ส่งผลให้ไม่ใช้ปุ๋ยในปริมาณมากเกินไป

3) เกษตรกรควรปลูกข้าวด้วยวิธีโยนกล้า ซึ่งเป็นวิธีการผลิตที่ใช้ต้นทุนต่ำที่สุด และให้กำไรมากกว่าวิธีหว่านน้ำตม และวิธีปักดำ (แผนภาพที่ 5)

4) เกษตรกรควรใช้ปุ๋ยเคมีควบคู่ไปกับการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ จากผลงานวิจัย พบว่า การใช้ปุ๋ยทั้งสองอย่างในการผลิตข้าวจะช่วยเพิ่มผลผลิตข้าวและลดต้นทุนการผลิตข้าว กล่าวคือ ในด้านเพิ่มผลผลิตข้าว การใช้ปุ๋ยเคมีควบคู่ไปกับการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ทำให้ผลผลิตข้าวต่อไร่มากถึง 844 กก./ไร่ เกษตรกรสามารถทำปุ๋ยอินทรีย์เองได้จากวัสดุอินทรีย์ในท้องถิ่น อาทิ การทำฟางข้าวหมัก ขั้นตอนการทำ คือ เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวแล้ว นำฟางข้าวกระจายทั่วพื้นที่เพาะปลูกข้าว ใช้ปุ๋ยหมักตักไปหว่านในนาโดยหว่านลงบนฟางเลย ซึ่งจุลินทรีย์จะทำการย่อยสลายฟางข้าวทำให้ดินอุดมสมบูรณ์ขึ้นและเกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิตข้าวลงได้

แผนภาพที่ 5 ต้นทุนการผลิตข้าว

บรรณานุกรม

- สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยนาท. (2555). ต้นทุนการผลิตข้าวแบบโยนกล้า เปรียบเทียบแบบหว่านน้ำตม และปักดำ. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.moac-n'o.net/chainat>. วันที่ค้นข้อมูล : 25 สิงหาคม 2555).
- สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. (2555). การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของไทย. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.alko.go.th>. วันที่ค้นข้อมูล : 20 สิงหาคม 2555).
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2555). ข้อมูลพื้นฐานเศรษฐกิจการเกษตร. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.oae.go.th>. วันที่ค้นข้อมูล : 8 สิงหาคม 2555).
- (2555). สภาวะการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญปี 2555. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.oae.go.th>. วันที่ค้นข้อมูล : 15 สิงหาคม 2555).
- (2555). สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2555. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.oae.go.th>. วันที่ค้นข้อมูล : 25 สิงหาคม 2555).
- สมพร อิศวิลานนท์. (2555). ข้าว...อนาคตข้าวไทยในอนาคต. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.kn1.or.th>. วันที่ค้นข้อมูล : 17 สิงหาคม 2555).
- อำนาจ สุวรรณฤทธิ์. 2554. ความจริงเกี่ยวกับปุ๋ยในการเกษตรและสิ่งแวดล้อม. Food and Agriculture Organization of the United Nation. (2010). Harvested area, production and yield of major countries, 2008 - 2010.